

Prof. dr hab. Tadeusz Wawak
Uniwersytet Jagielloński
Kraków, POLSKA

Rola szkół wyższych w rozwoju gospodarki opartej na wiedzy -
skrót.

WPROWADZENIE

W dniu inauguracji nowego roku akademickiego we wszystkich szkołach wyższych Polski i Ukrainy wygłaszano wspaniałe referaty o niezmiernie ważnej roli szkół wyższych w innowacyjnym rozwoju gospodarki, która opierała się na wiedzy; prezentowano znakomite efekty troski rządu i samorządu terytorialnego o rozwój nauki i szkół wyższych. Po wręczeniu bardziej lub mniej zasłużonych orderów i rozmaitych oznaczeń oraz rozdaniu nagród finansowych i rzeczowych, kiedy umilkły „fanfary sukcesu”, życie w szkołach wyższych wracało do normy bez kamer i błysku lamp. Gospodarka nie ma się na czymś silnym i prężnym się oprzeć, bo instytuty naukowo-badawcze i szkoły wyższe wegetują i efekty ich pracy są niezadawalające, dalekie od potrzeb i oczekiwań, część ich pracowników, doktorantów i studentów z trudem wiąże koniec z końcem za stawkę płac mniejszą niż życie. Instytucje te nie mogą służyć partykularnym interesom polityków, duchownych, właścicieli kapitału i osobom sprawującym władzę, ale tylko i wyłącznie społeczeństwu. Dlatego też szkoły wyższe i instytuty naukowo-badawcze muszą być wolne i niezależne od nich, aby mogły należycie i służyć społeczeństwu. Jednocześnie państwo musi uczelniom publicznym (państwowym) zapewnić środki finansowe na rozwój, pokrycie kosztów prowadzonych badań naukowych i wydatków związanych zrealizowanym procesem dydaktycznym, w tym godziwego wynagrodzenia na wysokim poziomie jakościowym. Bez wymaganego należytego zabezpieczenia kapitałowego, i wyposażenia w środki pieniężne te szkoły wyższe nie mogą zrealizować zadań na poziomie oczekiwanym przez gospodarkę, która ma być oparta na wiedzy.

PRAWDA

Gospodarka nie może być oparta na interesach skłóconych, wybranych polityków, partii politycznych walczących między sobą o władzę, kapitału walczącego o niezasłużony zysk. Pełna i całkowita znajomość funkcjonowania praw ekonomicznych, praw przyrody i pozostałych praw nauki, łącznie z teologią, musi być podstawą, na której muszą opierać się podejmowane decyzje w skali: świata, ugrupowania integracyjnego, państwa, regionu miasta i wsi, osiedla i osady, rodziny i każdego człowieka. Punktem wyjścia postępowania ludzi musi

być poznanie tych praw nauki i pogłębianie ich znajomości poprzez prowadzone badania naukowe, kształcenie innych i samokształcenie prowadzące do tworzenia przekazywania i magazynowania ciągle uzupełnianej wiedzy, Tym celom powinny służyć akademickie i zawodowe szkoły wyższe realizujące swoje trzy podstawowe misje: nauka, kształcenie i służenie otoczeniu (w tym środowisku) oraz instytuty naukowo-badawcze i wdrożeniowe.

PRACOWNICY NAUKOWO-DYDAKTYCZNI

Pracownicy naukowo-dydaktyczni szkół wyższych muszą być jednocześnie pracownikami naukowymi i nauczycielami! Nie można ich funkcji sprowadzać li tylko do roli nauczyciela! Pracowni naukowo-badawczy musi prowadzić badania naukowe, publikować opracowania naukowe i rozwijać naukę i jednocześnie być nauczycielem akademickim. Naukowców zatrudniają instytuty naukowo-badawcze i wdrożeniowe, a nauczycieli szkoły: podstawowe, średnie i pomaturalne szkoły półwyższe. Natomiast zawodowe i akademickie szkoły wyższe powinny zatrudniać przede wszystkim, głównie pracowników naukowo-dydaktycznych. Naukowcy (specjalistyczni badacze) i nauczyciele (np. lektorzy, nauczyciele praktyczni zawodu, laboranci) zatrudnieni w szkole wyższej powinni stanowić tylko niezbędne uzupełnienie kadry naukowo-dydaktycznej. Dlatego też pracownicy naukowo-badawczy muszą zdobywać kolejne stopnie i tytuły naukowe. Ta ścieżka awansu naukowego nie może być spłaszczana, a z taki fatalnym zjawiskiem mamy obecnie do czynienia w Polsce. Politycy i biznesmeni, którzy postanowili rozwijać zwoje kariery zawodowe nie prowadząc badań naukowych, z dała od nauki i szkół wyższych. Nagle zapragnęli być profesorami uniwersytetów i wyrządzać wielką szkodę nauce i szkolnictwu wyższemu.

WIEDZA oraz UMIEJETNOŚCI i KOMPETENCJE

Źródłami wiedzy, umiejętności i kompetencji są: wychowanie i kształcenie w ramach rodziny, wykształcenie uzyskane w procesie edukacji (kształcenia i samokształcenia) od przedszkola do doktoratu, przeprowadzone badania naukowe i opublikowane wyniki badań, zdobyte doświadczenie praktyczne, praca zawodowa, praca nauczyciela i wykładowcy, który kształcąc innych, kształci także sam siebie, praca społeczna (wolontariat), hobby, itd. Bardzo ważne miejsce w tworzeniu, pogłębianiu i poszerzaniu zasobów wiedzy, umiejętności i kompetencji odgrywają szkoły wyższe i zatrudnieni w nich pracownicy naukowo-dydaktyczni, nauczyciele i pracownicy naukowci, pracownicy biblioteczni i dokumentaliści, laboranci i pozostali zatrudnieni w uczelniach. Od ich wiedzy, umiejętności i kompetencji zależy poziom jakość kształcenia oraz poziom i zakresu prowadzonych badań naukowych i

jakość publikacji naukowych. Ich efektem są kompetencje wyniesione przez absolwenta szkoły wyższej w wyniku ukończonych studiów, które następnie poddane są ocenie przez pierwszego i następnych jego pracodawców.

STRATEGIA FUNKCJONOWANIA I ROZWOJU SZKOŁY WYŻSZEJ

Część uczelni posiada dwie strategie swego funkcjonowania i rozwoju. Pierwszą jest wspianała strategią „na papierze” i „na pokaz”, zapisana na stronie internetowej uczelni, chętnie udostępniana politykom, dziennikarzom, kandydatom na różnego rodzaju studia, składająca się z opisu życzeń i marzeń władz uczelni oraz jej pracowników. Druga to strategia na co dzień realizowana, odbiegająca znacznie od tej marketingowej, zapisanej i przekazanej do publicznej wiadomości. Te uczelnie, zazwyczaj nie oceniają stopnia realizacji obu tych strategii, pierwszej nie warto a drugiej nie należy, bo obie te strategie *post factum* otrzymały by negatywna ocenę.

Uczelnia powinna mieć tylko jedną strategię zapisaną, którą realizuje i kontroluje na bieżąco; sprawdza i ocenia według przyjętych w strategii mierników, stopień jej wykonania w wyznaczonym czasie. Takich uczelni jest niewiele. Często szkoły wyższe, z różnych przyczyn nie realizują zapisanej na wyrost strategii swego funkcjonowania i rozwoju. Strategia funkcjonowania i rozwoju uczelni w wyznaczonym czasie powinna wyraźnie określać: misje uczelni, przyjęte czytelne i weryfikowalne wartości uniwersalne i akademickie, wizję funkcjonowania rozwoju w wyznaczonym czasie, wyznaczone cele strategiczne i konkretne, mierzalne działania związane z poszczególnymi celami.

ZARZĄDZANIE ROZWOJEM SZKOŁY WYŻSZEJ

Rynek usług edukacyjnych i badawczych to ogromny światowy rynek wiedzy, na którym powinna znaleźć się „nasza” uczelnia. Nie ulega wątpliwości, że wiedza staje się substytutem czynników produkcji, wynalazków, innowacji oraz nośnikiem postępu społecznego i rozwoju kultury. Wiedza jest cennym towarem, który tworzy szkoła wyższa, dlatego rynek będzie decydował o jej rozwoju. Nauka potrzebuje rynku, a w Polsce jest on bardzo płytki. Wzrost innowacyjności hamuje słaba kondycja przedsiębiorstw których nie stać na nowe technologie, brak stosownych reform systemu edukacyjnego i sposobu finansowania nauk, złe zarządzanie pieniędzmi oraz wymuszone w szkołach nastawienie ludzi na odtwarzanie a nie tworzenie. Zarządzanie rozwojem szkoły wyższej sprowadza się obecnie do umiejętnego zarządzania samofinansowaniem jej jednostek organizacyjnych i wszystkich

form aktywności oraz odczuwalnego podnoszenie jakości zarządzania, przez dobrze przygotowanego do spełniania tych zadań profesorów i doktorów.

PROJAKOŚCIOWE ZARZĄDZANIE A ROZWÓJ GOSPODARKI

Celem zarządzania rozwojem uczelni powinno być kształtowanie postępu naukowego i dydaktycznego, personalnego, organizacyjnego, majątkowego, inwestycyjnego i ekonomicznego, a zachodzące zmiany w szkole wyższej powinny mieć charakter innowacyjny, projakościowy i restrukturyzacyjny. Coraz częściej pojawia się pytanie – czy obecna, tradycyjna szkoła wyższa powinna być organizacją innowacyjną i stanowić przykład innowacyjnego myślenia, działania w zakresie: badań naukowych, kształcenia, zarządzania, relacji z otoczeniem, kultury, głoszonych wartości oraz postaw i postępowania jej pracowników, czyli innowacyjnym uniwersytetem? Uważam, że tak, jeśli przeprowadzi projakościową, proinnowacyjną i prorynkową restrukturyzację zarządzania. Dlatego też szkoła wyższa musi rozpocząć swe przeobrażenie od wdrażania innowacji w zarządzaniu, które podniosą w sposób odczuwalny jakość zarządzania w uczelni. Równocześnie musi pamiętać o tym, że warunkiem zaistnienia innowacji w szkole wyższej jest jej: absolutna nowość, wysoka jakość, procesowy charakter, świadome programowanie, skuteczna komercjalizacja. oraz jej niewymuszanie i pełna aprobatą przez pracowników.

WNIOSEK

Innowacyjne, projakościowe zarządzanie w szkołach wyższych jest kluczowym warunkiem innowacyjnego rozwoju gospodarki.

Opracowano w oparciu o:

1. Tadeusz Wawak, Jakość zarządzania w szkołach wyższych, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2012.
2. Tadeusz Wawak, Doskonalenie jakości zarządzania w szkołach wyższych, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2019.
3. Tadeusz Wawak, Ewolucja uwarunkowań jakości zarządzania w szkołach wyższych w Polsce w latach 1918-2018, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 2019
4. Tadeusz Wawak, **Zarys uwarunkowań jakości zarządzania w szkołach wyższych w Polsce**, [w:] *Stan i perspektywy rozwoju jakości w XXI wieku – rozwiązania i dylematy*, s. 385-411, monografia zbiorowa pod redakcją naukową Stanisława Tkaczyka i Tadeusza Wawaka, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2021 r.
5. Tadeusz Wawak, **Управління якістю та якість управління у вищих навчальних закладах та оцінка якості наукової діяльності в Польщі**, [w:] *Конкурентні моделі управління якістю вищої*

освіти у XXI столітті, монографія міжнародова, wydanie 2 uzupełnione i poprawione, pod redakcją naukową Д. Г. Лук'яненка і Л. Л. Антонюк, s. 183-201, Київський Національний Економічний Університет, КНЕУ КИЇВ 2021 г.